MLIVIN PRIJEVOD KUR'ANA
- IV IZDANJE -

RECENZIJE

1. Dr. Mykhaylo Yakubovych
2. Prof. dr. Caner Taslaman
3. Prof. dr. Šekib Sokolović
4. Dr. sc. Jasmin Hodžić
5. Prof. dr. Senadin Lavić

Zahvale i priznanja

Bibliografija

UNI FREIBURG

Albert-Ludwigs-Universität Freiburg . 79085 Freiburg
Orientalisches Seminar, Platz der Universität 3

Albert-Ludwigs-Universität
Freiburg
Orientalisches Seminar
Dr. Mykhaylo Yakubovych
mykhaylo.yakubovych@orient.uni-freiburg.de
+49 761 203 953 75
Freiburg, August 16, 2022

Book review: Kur'an s Prijevodom na Bosanski Jezik: S arapskog originala preveo Mustafa Mlivo (IV izdanje, 2022, 1040 p.)

The author of the new edition of the translation is dip. eng. Mustafa Mlivo (born 1955), a well- known writer and publisher on Islamic topics from Bugojno, in Bosnia and Herzegovina. First edition of his translation appeared in 1994 (second – 1995, third – 2004). New, fourth edition of the translation is one of the recent translations of the Qur'an into Bosnian, and is clearly the product of a translator with an Islamic academic background. Also, in includes Arabic text (in verse-by-verse format), reproducing King Fahd Qur'an Printing Complex mushaf. The translator has made considerable efforts to prepare a precise and readable target text. His vocabulary is usually modern and addresses both Muslim and non-Muslim audiences. The additional commentary and notes Mustafa Mlivo provides in addition to the actual text reveals both quite a deep knowledge of Islamic exegetics and familiarity with translations of the meanings of the Qur'an into other languages (English translations, for instance). In most places, Mlivo follows the wording of the Qur'an very strictly, also supporting by the commentary. Both footnotes and attached kind of exegesis (p. 651-796) are very informative and accessible, still mentioning some classical Muslim sources like tafsirs of al-Tabari, al-Bagawi, al-Qurtubi, al-Razi and other scholars from the past. As list of literature suggests, many contemporary translations into English and other languages were used as well.

Another characteristic trait of Mlivo's rendition is his endeavor to read some verses of the Qur'an (mostly from the Meccan suras) in the light of modern science, primarily astronomy. Another feature of Mlivo's translation is his widespread use of Arabic terms, still explained in relevant commentaries. The translation "has been published at least three times before. Despite the limited number of copies printed and its poor availability in libraries and bookstores in Bosnia and Herzegovina, this work has achieved some degree of popularity. It is accessible on many Islamic websites and is also quoted in some recently printed Islamic books. Thus, to some degree, it competes with the earlier interpretation by Bessim Korkut (1977) and also the later translations by Enes Karić (1995),

Esad Duraković (2004) and Nurko Karaman (2019). New supplements to the translation (info on Sirah of the Prophet, index and, especially, concise dictionary to the Qur'an) make the edition especially useful for both religious and academic study of the Qur'an for the speakers of Bosnian language.

Recenzija prof. dr. Canera Taslamana

Istanbul, 03.10.2022.

Book review: Kur'an s Prijevodom na Bosanski Jezik: S arapskog originala preveo Mustafa Mlivo (IV izdanje, 2023, 1048 p.)

The Quran has been revealed by God as a guide to mankind. It must be translated and read in everyone's native language to achieve this objective. Translation's being plain and simple is crucial for it to be comprehensible.

Mustafa Mlivo's translation into the Bosnian language is an excellent example of how a good Quran translation should be. In addition to translation, he has also added modern scientific information related to the verses in his footnotes to prove that the Quran addresses every segment of history, which is one of its miracles.

This translation you are holding should be read over and over again. I recommend reading and giving it to your loved ones as a present.

Prof Dr Caner Taslaman

Recenzija knjige: Kur'an s prijevodom na bosanskom jeziku
S arapskog originala preveo Mustafa Mlivo (IV izdanje, 2023., 1048 str.)

Četvrto izdanje prijevoda Kur'ana na bosanski jezik uključuje Kur'anske sure, Kur'an sa prijevodom, Komentar Kur'ana, Životopis Mehammeda a.s., Indeks važnijih pojmova Kur'ana, Katalog riječi Kur'ana, Bibliografiju, uz arapski tekst sa ajetima koji reproducira original Mushafa štamparskog kompleksa King Fahd u Medini.

Sveobuhvatna složenost teksta je savremena i obraća se kompletnom ljudskom rodu. Autor striktno slijedi originalni tekst Kur'ana sa adekvatnim iscrpnim komentarima.

Glavni specifikum autora u prevođenju je nastojanje da ajete Kur'ana komentariše u sinhronizaciji sa savremenom naukom, prvenstveno astronomijom, medicinom, biologijom, genetskim inžinjeringom itd. U ovim komentarima autor koristi bogati dijapazon arapskih izraza povezujući ajete iz Kur'ana sa naučnim spoznajama i dostignućima.

Četvrto izdanje nudi nove dopune koje uključuje detalje Komentara Kur'ana sa popisom tema, detalje iz života Muhammeda a.s., Indeks važnijih pojmova u Kur'anu, i posebno Katalog riječi Kur'ana sa uputstvom za upotrebu, što daje novi doprinos vjerskom i akademskom proučavanju Kur'ana.

Istaknuta vrijednost ove knjige ogleda se u činjenici da ona predstavlja zaokruženi materijal koji na jednom mjestu sadrži sve komponente i sredstva potrebna za proučavanje Kur'ana kao primarnog izvora islama. Na taj način omogućava čitaocu da već pri prvom razmatranju stekne uvid u cjelinu islamskog učenja.

Na samom kraju autor daje bibliografiju sa popisom značajnih djela koji imaju povezanost sa ovim prijevodom Kur'ani Kerima. Bilješke i priložena vrsta literature su vrlo informativne i pristupačne navodeći klasične muslimanske izvore sa popisom imenovanih autora. I pored ograničenog broja štampanih primjeraka i nadasve skromnih tiraža, te neadekvatnoj zastupljenosti u javnom i institucionalnom sektoru u Bosni i Hercegovini, ovo značajno djelo ostvarilo je zavidan stepen razumjevanja i zainteresovanosti.

Prof. dr. Šekib Sokolović
Redovni profesor, Univerzitet u Sarajevu
05.09.2022.

Sekib Sokolovic

Četvrto izdanje Mlivinog prijeda Kur'ana
ILI KAKO SE PRONAĆI IZMEĐU (DO)DANOG I (NE)IZGUBLJENOG U PRIJEVODU

Zatvoren prilaz vodi kod nemogućnosti čišćenja i napajanja uslijed pojave objektivnih različitih razloga za nepristupačnost, uz zadovoljenje samo divljenjem različitim ljepotama šumova i razigranih efekata različitih nijansi raspršenog spektra više nestalnih boja svojstvenih bistroj tekućoj pjenušavoj i hladnoj (uvijek svježoj) vodi ili često jednoj postojanoj ali ipak samo površinski prividnoj nijansi *bezbojne* vode (paradoksalno, ne možete zahvatiti kantu zelene Neretve ili zelenkasto-plavičaste Une, ili zahvatiti dlanovima sav spektar punine s izvora Bosne) – za živog čovjeka koji nepopustljivo traži da utali svoju nepresušnu žeđ (za znanjem) sve ove blokade jednake su hendikepu *ostati žedan pokraj vode* ili jednako tragičnom stanju *tako blizu a tako daleko*.

Ali, zamislimo li sada žednog koji, ne samo da ima otvoren pristup nepresušnoj rijeci života, već pored toga ima priliku da se što više približi njenom početku i omogući sebi da pije sa izvora, ili što bliže izvoru – to je upravo slučaj kada se npr. toliko upoznate s arapskim jezikom da lahko možete da pristupate i izvornom arapskom tekstu posljednje Božije Objave, ali i zamjenski slučaj kada ste počašćeni da u rukama držite prijevod Kur'ana koncipiran tako da se prevodilac potrudio da u prijevodu što manje izgubi i da što manje doda, bolje reći, da pokuša ne izgubiti ništa i ne dodati ništa, pri čemu vam se kao rezultanta nudi najviši mogući stepen ekvivalencije u prijevodu ili podudaranja s izvornim tekstom, a što se, opet, osim prijenosa sadržaja postiže i vjernim prijenosom strukture (forme) – baš kao što se npr. u generativnoj lingvističkoj analizi određenog jezika koji proučavamo kao drugi (recimo, koji nije engleski, pri čemu je recimo analiza na engleskom) obavezno uz prijevodne ekvivalente daje i tzv. glosar ili potpuni gramatički (strukturni) opis pojedinačnih riječi sadržanih u jeziku izvorniku (u primjeru rečenice koju prevodimo), zato što je tako podrazumijevajuće i zdravorazumski i to da je osim sastava (sadržaja) u jeziku ključna i jezička struktura (kombinacija sadržajnih jezičkih elemenata) za ukupno (prirodno) generiranje značenja jezičkog izraza.

Neko bi pomislio da se prevodioci prema samoj jezičkoj strukturi namjerno mogu ponijeti indiferentno, ako su se potrudili samo da prenesu poruku (približni sadržaj, ne i preciznu formu, uz što približniji sadržaj) ili kontekstualizirano određeno značenje s uvijek potrebnim dodatnim objašnjenjima – ali ovdje ću napomenuti da ovo važi samo onda ako se pritom i uspije pogoditi traženo (očekivano) značenje, isto ono od kojeg se tako često upravo i udaljimo. Zato nam je u prijevodu važna (i) struktura i što veća blizina sa sadržajem (smislom) izvornog teksta. Suprotno, prevodilac se nerijetko udalji i od samog sastava (jezičkog sadržaja), a kamoli od strukture – što niukoliko neće biti potpuno tačan ili precizan prijevod.

Tako će, u odnosu na druge nama razumljive do sada objavljene prijevode, Mlivin prijevod svakako biti upravo značajno drukčiji – i da ne kažemo više ništa,

ovo je dovoljan razlog da ga obavezno konsultiramo, pri čemu njegovu diferencijaciju spram drugih naših prijevoda ne treba nužno čitati kao nešto diferentno, drukčije – uzimajući u obzir i to da se Mustafa Mlivo svojim prijevodom osim ciljanog približavanja jeziku izvorniku ujedno približio ustaljenim normama svjetskih prijevodnih tekstova Kur'ana, što ga samim tim i dodatno ovjerava.

Za poduhvat o kojem govorimo nije bilo dovoljno samo prevoditi – u prevođenju, kako rekosmo, posebno vodimo računa i o preciznosti (više smo ili manje precizni ili specificirani u izvođenju značenja, uslijed prilike da moramo birati između nekoliko jako bliskih značenjskih ekvivalenata – uz napomenu da u jeziku, koliko god se to činilo, nikada nema ništa isto – a nijanse su uglavnom za značenje presudne), i da ne govorimo da vodimo računa o vjernosti ili prevođenju tačno onoga što nam izvorni tekst nudi – pri čemu onda moramo biti svjesni da ćemo se nerijetko naći u poziciji da u vlastitom jeziku moramo tražiti ili nanovo iskreirati posebne jezičke obrasce, bilo na nivou rečenice ili na nivou riječi i grupe riječi – tako da Mlivin prijevod ponekad neminovno sadrži i dosta neuobičajene strukturne jezičke obrasce ili namjenski kreirane ali čitaocu dovoljno razumljive nove jezičke izražajne forme na nivou jedne riječi (neologizme), uz značajnu upotrebu i određenog sloja leksike koja se inače u određenim ekvivalentnim prilikama manje kao takva koristi – što nas iznova obogaćuje i u vlastitom jeziku i duhu jezika, pa samim tim i duhovno inače, tjerajući nas na aktivno razmišljanje, odnosno na dodatni čitalački angažman (uz neminovnu zapitanost nad vlastitim neznanjem, tj. stepenom nepoznvanja ili poznavanja i vlastitoga jezika).

Mlivin prijevod Kur'ana valja u svakom slučaju shvatiti kao obavezno štivo svakog tragaoca za znanjem oličenog u govorniku bosanskog jezika i njemu sličnih jezika, govornika koji ima priliku da se ili kao "običan čitalac" ili kao "angažirani istraživač" susretne s riječima posljednje Božije Objave. Ovdje tipujem na angažiranog istraživača, zato što će Mlivin prijevod najviše imponovati upravo njemu – hoću reći, nijedan istraživački tekst o islamu napisan iz naše vizure ne bi, u slučaju da se oslanja na Kur'an kao primarni vjerski izvor, dakle, takav tekst niukoliko ne bi smio ispustiti priliku da uzme u obzir (i) Mlivin prijevod, a pogotovo ako je riječ o diplomskim, magistarskim ili doktorskim radovima naših studenata, za ozbiljnije istraživače da i ne govorim.

Na kraju, valja u svemu opet ostati i dovoljno oprezan i reći da uvijek u svojoj svijesti ostavljamo i tu mogućnost da se, uprkos svemu, ipak nismo u dovoljnoj mjeri približili pravim značenjima riječi Božije Objave, naročito kad nam se u plivanju Kur'anskim tekstom ili u ronjenju Njegovim dubinama naprosto dešava i to da jednostavno ostanemo i bez kisika, ili praktično i bez kondicije, ali to je već samo do nas. Suprotno od navedenog, onima prostranih prsa (dubokog daha) i odvažne namjere (postojane snage), otvaraju se novi vidici.
Uz Božiju pomoć.

Sarajevo, novembar 2022.
Dr. sc. Jasmin Hodžić

Senadin Lavić
Redovni profesor UNSA
Fakultet političkih nauka
Sarajevo, 22. januara 2023.

Recenzentska crtica uz prevod *Kur'ana* Mustafe Mlive

Prevođenje kur'anskog svetog teksta u bilo koji prirodni jezik jedne društvene grupe predstavlja neprocjenljiv pothvat i iskustvo, tako da se može reći kako je prevodilačko poduzeće apsolutni kulturi događaj za jednu društveno-povijesnu grupu ljudi. Na ovaj odvažni čin se opredjeljuju ljudi koji su vrhunski obrazovani u određenim oblastima i koji izvanredno vladaju jezicima - svojim maternjim jezikom i jezikom iz kojeg se prevodi. U ovome slučaju radi se o bosanskom i arapskom jeziku. Prevodilac Mustafa Mlivo je priredio jedno takvo, četvrto izdanje Kur'ana prevedeno s arapskog izvornika. Uz prevod izvornog teksta prevodilac je priredio i komentar Kur'ana, biografiju Muhammeda a.s., index važnijih pojmova, katalog riječi Kur'ana i kratku bibliografiju. Prijevod je urađen tako da uz bosanski tekst ide arapski tekst koji je zvanični tekst King Fahd Glorius Quran Printing Complexa.

Muslimani širom svijeta u svome vjerovanju polaze od svetog teksta kao posljednje Božije objave i upute ljudima za ovosvjetovni sadržaj življenja. Pripadanje jednom svetom naslijeđu najjasnije se provodi i održava kroz sveti tekst koji je nepresušni izvor živog, sadržajnog, okrepljujućeg daha nade koji podsjeća na jednost Boga. Svaki jezik kojim ljudi govore ima svoje specifičnosti i izraz je komunikacije unutar neke lingvističke ili govorne grupe u povijesti. Pred čovjekom, pripadnikom neke društveno-povijesne narodne grupe, stoji najveći izazov da u svoj "maternji" jezik unese bar dio božanske upute, da u svome jeziku kazuje o Bogu ili da čita šta mu Bog kazuje. Iz tog vjerovanja on se pokreće u velika djela i nadljudske pothvate koje lijena prosječnost besciljne egzistencije ne razumije i ne može da slijedi.

Prevođenje je kulturološki čin par excellence. Odvažnost prevođenja svetog teksta u jedan jezik kakav je bosanski jezik odavno je zaokupila interes prevodilaca i otvorila u bosanskoj kulturi polje govora koje u jeziku čuva sveto predanje i približava ga čovjeku Bosne. Ne treba zaboraviti prijevode A. R. Karabega, M. Pandže, Dž. Čausevića, B. Korkuta, E. Durakovića, E. Karića, N. Karamana. Idući tom prevodilačkom linijom Mustafa Mlivo je ispunio veličanstven kulturološki zadatak prožimanja kultura, jezika, znanja, vjerovanja i iskustava. U tom vrijednom poslu znamo da je nedovršivost prijevoda i značenja ostala i da će ostati nad nama i našim djelima, da će prizivati ljude da čitaju i misle u novim vremenima i s njima promišljaju prevodilački sadržaj svetog što podrazumijeva da značenje nije mrtvo i da

prijevod nije definitivan, to jeste da naše ljudsko iskustvo razumijevanja svetog teksta jeste beskonačno kao što je i dubina značenja svetog teksta. Iz te svijesti čovjeka proizlaze veličanstvena djela ljudske kulture, a posebno je važno da se bosanska kultura svrstava u svjetski duh razumijevanja svetog i da je to neizbrisiv dio našeg naslijeđa.

U tom pogledu Mustafa Mlivo je uradio veličanstven posao u kulturi bosanskog bića i njegove vezanosti za sveto.

Dr. Senadin Lavić